

Vallás és művészet.

Irta: Gyórfi István.

Tudom, beismerem magam, hogy vállalkozásom mérészségnek látszik. Rövid felolvasás, értekezés kereteibe próbálok szorítani egy olyan tárgyat, melyről kötetekben sem lehetne teljesen kimerítően írni. Szükségtelen éppen ezért kijelentem, hogy mindent elmondani közelről sincsen szándékomban, lényeges pontokra szeretnék csupán megvilágítóan rámutatni. Azokra a pontokra, amelyekem felfogásom szerint a vallás és a művészet természetszerűleg megértőleg találkoznak. Ezeket a találkozási, metszési pontokat a közfelfogásban hiába keressük. Sőt éppen a köztudatban, vallás és művészet, mint ellenségek állanak szemben. A két birodalom közötti ürt áthidalni annál is inkább lehetetlen, mert egyik sem akar tudomást venni másik önálló, létezési lehetőségéről. Hidat verni én nem is akarok! Célom megmutatni, hogy az a »bizonyos mélység« csak képzelt, hamis feltevés eredménye és a valóságban nem is létezik. Ezt a feladatot pedig, hiszem, ily rövid értekezéssel is betölthetem.

Vannak, mai fejlődésnek indult magas kulturával vádolt korunkban éppen sokan vannak, kik egy költői, munka értékét a papir finomsága, a betű nyomás tisztasága után számítják, kik gyönyörű műalkotásként bámulják a szép arany keretbe foglalt mázolásokát! Miért? mert nem ismerik a poétika szabályait? vagy mert a színnek vegyi összetételeit nem tanulták? Bizonyosan az esztetikában járatlanok? Nem bizony! Akármely műalkotás szépségét, becsét megértheti bárki is mindezen furcsaságok beidegzése nélkül is, ha, amint mondani szokták, van műérzéke. Azaz, ha művelt lelke megérzi egy más teremtő lélek megnyilatkozását, annak célját és értékét.

Éppen így sokan vannak, kik a vallást még ma is bizonyos külsőséges előírások, rájármozások betöltésében tudják és keresik. Nem csak, de tiltakoznak minden más feltevésével szemben. A konfessziók és egyházi törvények szövetében keresik a vallást, a kép keretben s szent borzalommal borulnak le a ravasz kiszámítás, a hatalmi önzés kézi hálványai előtt. Szegények. Bizonyosan soha sem tanították őket egyetemes egyháztörténelemre, nem értik a teológiai tudományok magas, fenséges tanait, sohasem hallottak egy transzszendens isten-fogalomról? Dehogy! Nem itt van a hiba! Nem ismerik s nem ismerték a vallást magát soha. Kivülről bámulták, kivülről szidták és bírálgatták azt, amit csak belülről lehet megérteni. Mert aki a vallást a külsőségben, teológiai tanításokban kereste és akarja megtalálni: soha meg nem találja. Aki önmagát nem ismeri, önön lelkében nem érezi Istenét, annak vallást a teológia doktorai soha sem fognak adni.

Igen sok függ éppen ezért s minden azon fordul meg, hogy milyen nézőpontból vizsgáljuk a vallást és a művészetet. Nézhetjük kívülről, felületesen s akkor romlandó, muló dolgok halmaát látjuk magunk előtt; erkölcstelen-ségre, érzékiségre csábító meztelen alakokat, természet utáni puszta másolatokat, technikai ügyességet vagy nevetséges ceremóniát, dogmát, avult hagyományokat. Ha azonban belülről nézzük ugyanezeket, eltűnnek a lényegre kutató szemünk elől, a muló, a romlandó formák és látni fogjuk a szellemet, mely felöltözik és kifejezést keres. Látni fogjuk, hogy a megnyilatkozási formák különbözők, eltérők, sőt ellentétesek is lehetnek, hogy meg van a művészetnek és meg a vallásnak is a maga sajátos megnyilatkozási birodalma, de a lényeg azért mindkettőnél ugyanaz. A művészet és vallás egymást illusztrálják, egymást teszik érthetővé. A művészet és a vallás kiváltságos feladata, hogy az egységet különbségekben nyilvánítsák, legyen az az egység akár valamely vallási életelv, akár a szépnek megértése.

Ami most már a művészet és a vallás szükségességét illeti, kérdezhetnők Hegellel, hogy: »Mi szüksége van az embernek arra, hogy művészi munkát alkosson?« Mi szük-

sége van a vallásra. A kettős kérdésre Hegelnél meg is találjuk a választ: »A művészi«, a vallási megnyilatkozás kényszerűsége, az ember azon racionális impulzusában rejlik, mely szerint mind a belső, mind a külső világot, mint tárgyat a maga szellemi tudatosságába emeli, amelyben aztán saját énjét ismeri fel. Ezért a művész munkája a saját munkája! Ezért az ember vallása, az övé, a sajátja. A művész műveiben, a vallásos ember imádkozásában, hiuságból, képmutatásból nem másokkal közöl, akar közölni valamit, hanem önmagát önmagával és pedig azért, mert ez a közlési vágy *emberi* tulajdon.

A művész munkája, az ember vallása, éppen ezért, ha bizonyos szempontból vizsgálva belső látás külső megnyilatkozása, valóságban nem pusztán egyéni és személyes, érzelmek kifejezése, hanem inkább egy teremtés, mely, ily módon foglalja el helyét a valóság birodalmában. A vallás és művészet az emberi lélek tevékenysége. Tevékenységei, megnyilatkozásai az embernek, mint személynek. Maga a személyiség fogalma szorosán megkülönböztelendő az egyéniség fogalmától, amennyiben minden személyiség az egyéninek és az univerzálisnak egysége. Egy személyiség sem lehet pusztán egyéni, mert akkor nem tudnók megkülönböztetni magunkat másoktól és nem ismerhetnők önmagunkat, mint egyéneket. Minden egyes személyiség annyiban személyiség és értéke annyiban van, amennyiben az egyes személyiségen felül álló univerzális élet és principiumok megnyilatkoztatási mediumává vált. Mindamellett azonban, amint a személyiségben közös általános és univerzális elemek felismerhetők kell hogy legyenek, épp úgy van a személyiségben valami, ami unikum s kizárólagosan magában álló. Természetszerűleg következik most már ebből, hogy a művészet minden egyes alkotása, minden ember vallása egyedül álló, unikum és kvalitásában, nem kvantitásában különbözik minden más nagy művészi munkától, minden más ember vallásától. Igen téves tehát az az állítás, hogy csupán egy rendszer lehetséges, mely megoldhatná a világegyetem problémáját, amely létrehozhatná az abszolút szépet és igazat, avagy egyetlen vallás, mely üdvözíthetné az embereket. A vallás és művészet személyi kérdés és korunk természet-

tudományi izű mindent uniformizáló, általánosító törekvése hamis útra vezet, téves fogalmakat szül azokat illetőleg.

Amint a tudomány a fizikai világot tanulmányozza, felfedezi, hogy az egyformaság, az egység uralkodnak a jelenségek és tünemények túlnyomó részében. A tudomány legfőbb vágya így, egy folytonosan szélesbülő általánosítás alá ölelni az összes élett folyamatokat és elemeket. Az általánosítás folyamatát a materiális világban a tudománynak oly nagy mértékben sikerült keresztül vinnie, hogy igen sokan hasonló módszert visznek bele a személyiség birodalmába is és ugyanolyan eredményeknek néznek elébe. Ennek a kísérletnek a következménye az, hogy a személyiség annyira lényeges multiplicitását és változatosságát figyelmen kívül hagyják. Pedig a személyiség benső változatossága éppen nem volna lenézendő csak azért, mert a természettudomány merevségével és egységesítő módszerével ellentétben áll. Az ellentét ott van az életben s nekünk foglalkoznunk kell azzal, nem pedig tagadnunk létezését.

Könnyen megtalálhatjuk a valóság fizikai és személyi birodalma között fekvő ellentétet. Megtalálhatjuk abban a tényben, hogy míg a fizikai világ beható tanulmányozása egyformaságra, törvényszerűségekre vezet, addig a személyi vizsgálata növekvő multiplicitást és változatosságot tár elénk. Hogy ez a változatosság mennyire lényeges és állandó, mutatja az, hogy a fejlődés magasabb fokára fokozottabb mértékben nyilatkozik. Különös sajáttsága éppen az alsóbb népfajoknak, ember típusoknak, hogy mind személyiségükre, jellemükre, mind arcvonásaikra nézve inkább hasonlítanak egymáshoz, mint azt a fejlettebb fajoknál tapasztalhatnók. A fejlődés leggazdagabb eredménye éppen a személyek végtelen multiplicitásában, a lelkek és jellemék kimeríthetetlen változatosságában van.

Azonban nem csupán a természettudomány, hanem igen gyakran a filozófia is háttérbe szórítja a személyiség sajátos függetlenségét. Ugy tünteti azt fel, mint az abszoltnak muló mozzanatát. Tagadja a személyiség valóságát, független voltát. Egy abszolútumot ismer csupán, ki él és munkálkodik, mi és a mi életünk csupán az ő életé-

nek érverései. Ez a feltevés azonban felejtetni látszik, hogy minden egyes személyiség sajátos, individuális elemei is ép oly valók, mint a benne lévő univerzális elemek. Minden személyiség nem csupán más személyiségek tárgya, hanem a sajátosan maga életével, jellemével alanya önmagának. A kizárólagosság épp úgy jellegzetessége minden egyes személyiségnek, mint a bensőség. Függyünk bár Istentől életünk miatt, legyenek bár egyetemesek az ész principiumai, legyen bár szoros a kapcsolat Isten és az emberi lelkek között, azért ha egyszer egy emberi lélek életre kel, személyisége saját lényegét, saját akaratot teremt és független önállóságát és kizárólagosságát soha teljesen lerontani nem lehet. Minden személyiségnek meg van a maga érzelmi, gondolkozási és cselekvési központja, hová erőszakos rombolás nélkül bejutni senkinek sincs hatalmában. Személyiségek világát általános, univerzális elemekből sem a priori, sem a posteriori megalkotni nem lehet. Minden ilyes kísérlet pusztá, kiellen világba vezet, mely alig emlékeztetne a mi gazdag és változatos mindennapi életünkre.

Bármilyen szoros kapocs fűzzön össze két személyt, az még is kettőnek az egyesülése és nem egybe olvadása. A legtökéletesebb egyesülésben is, mindenik személyiség megtartja a maga függetlenségét és különültségét. Ez az eset áll fenn akkor is, amikor nem személyiséggel, de Istennel egyesülünk és amikor azt mondjuk: »Tédd, hogy a mi akaratunk tiéd legyen«, már kifejeztük, hogy saját akaratunk van, mely nem az Istené. Személyiségeket eggyé olvasztani annyi, mint megsemmisíteni valóságukat és kifosztani az életet minden komoly jelentőségéből.

Az egyes személyek leronthatlan különültségében van az élet legmélyebb jelentőségének gyökere. Ilyen személyiségek jelölhetnek új életútakat, teremthetnek műremekket, hatalmas művészi alkotásokat, az ilyen személyiségek igazán emberek, vallásosak, koruk prófétái. Művészek, próféták, kik életet teremtenek maguknak s maguk irányítják életük folyását. Aki erre sem képes, lesülyedt a dolgok színvonalára, amelyeket kívülről igazgatnak, kívülről kormányoznak. Hozzá tartozik az ember méltóságá-

hoz, hogy belülről őrizze ellen ön-ön magát. Ez alól nem kivétel az az eset sem, ha az a külső ellenőrző hatalom maga az Isten is. Valamíg saját belső elhatározása alapján fogadja el valaki, mindaddig élettelen fabáb. És mit nem teremtettünk fabáboknak, nem még Isten fabábjaiknak sem. Hiába tanítják a vallást, hiába magyarázzák, prédikálják a hatalmas Istent, mindhiába, ha én meg nem kapom őt, meg nem érzem önlelkemben, ha önként lelkem vágyódásának kielégítésekép el nem fogadom rendelkezéseit.

Miért unikum, miért önértékű önmagában álló hát minden műalkotás, minden igaz vallás? Ugye, mert egy sajátos, egy független személyiségnek az alkotása? S ha ennyire egy forrásra vezethetjük vissza mind a művészetet, mind a vallást éppen lényeges, jellegzetességeiket tekintve, csodálkozhatunk-e egy magasabb, tisztább világban élő művészen, ki a vallást és a művészetet azonosnak látta. »Költő, festő, zenész, szobrász, ha valaki egyik sem, ezek közül, nem is keresztény« — mondja *Blake*. »Jézus az apostolok, a tanítványok mind-mind művészek voltak«. Igen, mert a művész, amikor nagy munkáján dolgozni kezd, alakjai, vagy jellemei csak halvány körvonalakban állanak látomásában. Csak amikor lelke a végtelennel érintkezik, hozhatja életre tökéletes alkotását. Jézusnak, a tanítványoknak a lelke is telve volt látomással. Az ő lelkük is a végtelennel érintkezett, amikor egyéni lelkük, személyiségük formát adott az Isteni sugallatnak a szeretet munkáiban.

Azért hiszem, sokan még ezek után sem fognak hinni a művészet és vallás testvériségében. »Hisz a művészi hajlam — mondják — egy különös tehetség, rendkívüli tulajdon, a vallás pedig minden ember természetes öröksége.« Lehetséges, hogy úgy van, ha felületesen, ha kívülről vizsgálódunk, de a valóságban nem minden, sőt igen kevés ember ismeri a vallási élet titkát. Viszont minden igaz ember lelkében, minden személyiségben ott van a rejtett képesség, amely ha művészi munkát teremteni nem is tud, de azt megérteni tudja, helyesen és igazán. Másfelől hogy egy munka művészi legyen, egész emberre, egy em-

ber teremtő erejének osztatlan egészére van szüksége, mert csak így érintkezhetik a dolgok isteni lényegével. Minden emberi tevékenység ezért, ha tökéletes akar lenni, vallásos is kell, hogy legyen, vagyis: ami az ember az univerzumnak, az a művészi munka az ember életének: egy második mikrokozmosz, az elsőben.

Azok után, amikor a személyiségről, a személyiségnek a művészetben és a valláshoz való sajátos viszonyáról röviden emondottunk, teljesen készta képet kaptunk a művészet és vallás egymáshoz való viszonyáról is. Bátran nézhetünk szét elfoglalt álláspontunkról és nem lesz nehéz hibáinkat, előzetes féltéértésen alapuló tévedéseinket magunknak korrigálnunk.

Hányszor megesik, hogy valamely műalkotást lebirálunk. Kifogásoljuk, hogy nagyon is képzeleti körben mozog, vagy hogy tulságosan reális másolata az életnek, az élet dolgainak. Feledjük, hogy egy nagy művészi alkotást meg nem értünk, ha bármiféle más szempontból vizsgáljuk, mint ami az övé, sajátja. Egy költemény, egy kép, egy szimfonia magában egyedül álló. Egy kép vonzó értéke a négy sarkán belül található fel csupán. Világosságot sem nem kölcsönöz, sem vissza nem ad, fénylik a saját világosságában. Mert amint a természettudomány merevségét, törvényszerűségét be akartuk vinni a személyiség birodalmába, épp úgy a tudomány mértékét akarjuk alkalmazni a személyiség alkotásaira: tudományosan matematikailag, történeti szempontból veszünk vizsgálat alá művészeti alkotásokat. Minél többet tartalmaz ezekből az elemekből valamely művészi munka, annál kevésbé művészi. Vajjon nevezhetjük-e éppen ebből a szempontból ítélve művészetinek a modern impresszionista irányzatot, mely elemeire bontva művészi alkotásokat, a vonalait, a geometriai metszeteit teszi részleges tanulmányozása tárgyává?

Nehogy azonban bárki is félreértsen és a tudományról a vallás és művészetrel szemben elmondottakat, előbbi lekicsinylésének vegye. Hisz célom a kibékítés, az ellentétek elsimítása, nem pedig kiélezése. A tudománynak is meg van a maga értéke, sőt még a művészetrel és vallás-

sal kapcsolatba is hozhatjuk, ha az életet állítjuk oda közbenjárónak közéjük, mert hisz elmondhatjuk, hogy valamennyien az életről való tapasztalatainkat, tudásunkat bővítik, gazdagítják. A tudomány a dolgok elvont világában jár, ok és okozati, térbeli és időbeli viszonyaikkal foglalkozik. Ami sajátos, subjektív viszonyainkkal, a dolgokhoz, a világhoz és az élethez — a tudomány már nem sokat törődik. E viszonyok megértése már a művészet és a vallás feladata. A művészet a világról érzéseinket, a vallás a világ és Isten kapcsolata nyomán fakadó érzéseinket fejleszti, tökéletesíti. |

A tudomány igazsága a fejhez, a számító észhez beszél. A művészet, a vallás szeretnek az érzelemre építeni. Bár a tudomány és művészet együtt keltik bennünk az érdeklődést a világ és az élet iránt, de a művészet az, mely nemesíti, mélyíti belátásunkat az élet titkaiba. A művész mindig ragaszkodik tárgyához, ragaszkodik, mert szereti, szereti mert meg akarja mutatni, hogy szép az élet. Szép és ha egy tökéletes világban nem élhetünk is, a lét mindig jobb a nem létnél. A művészet kibékít a világgal, értéket ad életünknek akkor is, ha a mostoha, nehéz körülmények miatt szenvednünk kell.

A művészet paradoxona: észszerű, de még sem elméledő, érzéki és még is racionális, emociós ítélet. Éppen ezért a valódi művészet nem visz az ábrándok világába, nem egy szemkápráztató lünder világot varázsol látó szemünk elé, hanem megmutatja való világunkat, amelyben élünk. És itt van a különbség a klasszikus és modern, a reális művészet között: amaz egy megszeppített világot állít elénk, emez a tényleges világot, a tényleges világnak szépségeit.

A vallás, láttuk sokban azonos a művészettel, sőt még azt is el mertük mondani, hogy lényegileg testvérek, forrásilag egyek. Nem is különbözőségekre, inkább a kettő közötti élesebb disztinkció lehetővé tételére hozzuk fel a következő értékes ítéletet, mely szerint a »vallási apologétika elégtelennek látszik, amikor azt a benyomást kelti, hogy a vallás igazsága tisztán művészi igazság természetével bír, míg viszont a művészi híralat célját févesztette, a

mikor valamely művészi munka lényegeképen vallási jelentőségét fogadja el.« Azt a különbséget azonban, mely szerint sokan szétválasztják a testi, érzéki és szellemi, illetve a művészeti és vallási alkotásokat, mi nem fogadjuk el. A vallás legtöbbször éppen érzelmi úton, az érzelmek gazdag világának közvetítésével közeledik a szellemi világhoz és ezt teszi a művészet is. A vallás kibékít a világgal, viszonyba hozza a végezt a végtelennel, a noumenont fenomenonná teszi. Híába! őket egymástól elválasztani lehetetlen. Mindkettő szükséges, mindkettő nélkülözhetetlen. A művészet megmutatja a világot, mint jót, mint esztétikai szempontból szépét. A vallás megérteti veünk, hogy a világban levő rossz, mélyet a művészet ritkán vesz észre, egy szebb, egy nemesebb és tisztább világ felé mutat, a mi egyéni lélkünk birodalma felé. Nem kutatnak, nem keresnek, kijelentenek. Kinyilatkoztatják azt, ami már ott van benne a világban, az életben. »A művészet nem művészesít. Tükröt tart a természet, az élet elé és feltűnik benne annak szépsége. A vallás nem feltalálja, csupán megtalálja Istent és legmagasabb alakjában megtalálja őt mindenütt.* Milyen nevetséges, milyen lehetetlen erőlködése a különböző felekezeteknek, amikor mindenikük külön speciális, csak egyéniül való, igaz Istent akar teremteni a maga számára. Mintha bizony Isten lehetne más is, mint Isten. mintha lehetne őt másképp is érteni, mint Istent. Pedig lehet! Lehet, de csak akkor, ha meghamisítjuk a vallást, amikor szent számítással le akarjuk mondani az embereket az élet jogáról, amikor megtapodva az életnek szentségét, kirugjuk lábaink alól a földet és gyáván és nyomorultan jajveszékelve tárjuk ki karjainkat: »adj uram egy mennyei birodalmat, paradíszomat, hol tétlenül, ön-akarat, lelki erő nélkül élhessünk, boldogan, tunyán, lomhán«. Így vánszorog, így nyögdéssel az emberek milliója s megdöbbenhet-e lelkünk, ha közénk sújt az Ur sújtoló, verő korbácsával, mert erősnek, mert tudatosnak, emberinek akarja látni újra gyáva, vallástalan bigott emberét. Vallástalan, igen! Mert a való vallás, az életnek vallása.

* Henry Jones: Idealism as Practical Creed. 127. l.

Fénye megvilágítja világunkat, fellebbenti a takaró leplet elfödött részeiről és magasabb értéket ad a közös élet közös kötelességeinek. Megmutatja, sugalmazza, amiket tennünk helyesebb és lassanként cselekvési körünkön kívül maradnak olyan dolgok, melyek nélkül könnyen ellehetünk. A vallás nem új viszonyok, nem új szervezetek létrehozásán fáradozik, nem ír elő új kötelességeket sem. Nincs az élettől elkülönített köre, de új jelentőséget ad életmunkánknak, új intenzitást életcélunknak. Éppen így nincs külön elszigetelt világa a művészetnek. A művészet szép, a vallás Istent keres és talál mindenütt.

Művészet, erkölcs, vallás: néző pontok, kilátási magaslatok, amelyekről a szellem a létet szemlélheti. Ez a nézőpont, ez a meghatározó elem a szellem világában, amint, hogy korlátozó és elhatározó egy tájképben. Művészet, vallás eszmények mellett tanuskodnak, egyazon elv valósulásáért küzdenek. Sokszor különbözőek, ellentmondók a módszereik, de annál gazdagabb a harmonia, melyet munkájukkal létrehoznak.

Vallás és művészet mai napig ellenségek voltak s ma is azok a hamis felfogásban, amikor nem értik meg, amikor félreértik önmagukat és hivatásukat. Ma mégis közel állanak egymáshoz, ma megérthetik, ma megértethetik az élet értelmét és pedig annál inkább, minél inkább a szellemi oldaláról nézik azt.

Bár ma is van művész, ki csupán üzletet lát a művészetben, költő, ki »üres napnak tétlen éneklője«. Vannak egyházak, melyek szervezeteik törhellen szabályait, a múlt hagyományainak nehéz súlyait rakják a vágyódó emberi lelkek repülő szárnyaira. De vannak prófétai lelkek, kik sóvárogva törnek, szenvedve küzdenek egy élet, egy harmonikusabb élet után. Művészi prófétai lelkek hirdetik, hogy az embernek lelke telve van szellemi jelentőséggel. Az élő embernek, élő lelke. Mert az ember nem kivétel a nagy egészből, nem pótlék, oda akasztva egy holt világ tetemére, hanem szerves része a nagy, a fejlődő univerzumnak.

Igy emlékezzünk, így beszéljünk a próféta szellemével. Így a szabadon gondolkozás ékes palástjával vállainkon, így hívjuk a három századdal ezelőtt meghalt Dávid

Ferenc örökké élő lelkét. Beszéltem a művésze-tről, a vallásról, a művészet és a vallás egyéni személyi értékéről. Beszéltem úgy, avval a meleg lelki megilletődéssel, amint éreztem: egy hatalmas személyiség, egy hallhatatlan prófé-tai lélek szellemi varázsát. Reá emlékeztem, visszahoztam képzeletemben küzdését, nehéz haláltusáját, melyet vivott az ember vallásáért, vallásért, mely nem egyházak, nem dogmatikus szervezetek vallása, ha még annyira liberáli-sak is, hanem az én, a te vallásod, az embernek tiszta, szabad hite, »mely Istennek ajándéka« s önl elkünknek meg-értése. Reá emlékeztem, leírt gondolataimat átéltem lel-kemben, átéltem, hogy merevségük olvadjon fel egyénisé-gem melegségében, hogy ne lehessenek mesterkéltek, hogy kapják vissza eredeti természetességüket.

Dávid Ferencről emlékezem! Látom vallását, látom mint egy fenséges művészi képet, egyéni lelkének saját-ságosan nagy alkotását. Mi a nagy alkotáshoz rámát, kere-tet készítettünk: egyházat szerveztünk, felekezetté tömö-rültünk. Három százados a hallhatatlan alkotás! Nézzétek meg ma milyen! Előttetek áll keretében. Homályos, szín-telen a kép! Határozott vonásai elmosódtak s csodálkoz-nunk rajta nem is lehet. Három századon keresztül fényo-sítottuk, csiszoltuk a keretet, mert nem tudjuk, mert nem akarjuk teremő egyéniségünkben azt az elmosódott ké-pet újra teremteni.

A vallást, a művészetet tanítani, magyarázni tudjuk, de átélni, de megélni azt eleven világunkban nem!

A vallás és művészet viszonya, próféták, nagy réfor-mátorok munkája másra tanít. Megtanítanak, hogy az élő lelkét, a hitet, az életet megkötni nem lehet, nem lehet még a múlt nagy prófétáinak liberális rendelkezéseivel sem, nem mert ők a múltban éltek s nem adhattak irányítást egy ismeretlen magasabb fejlődési foknak. Mi, a jelennek élő, eleven lelkű munkásai, mi, egyedül mi irányíthatjuk a je-lennek velünk fejlődő életét és akkor, csak akkor követjük a múlt nagylelkű apostolát, ha mi is prófétái leszünk ko-runknak s megtaláljuk úgy mint ő, világunkban a szépet. a jót, az örök Istenséget.

Az életeszmenyról.*

Irta: dr. Gál Kelemen.

A munkára készülő új esztendő küszöbén szeretettel üdvözlünk benneteket. Örülünk, hogy jó egészségben, friss munkakedvvel nagyobb részt visszatértetek a két hónappal ezelőtt elhagyott, azóta csendes, most már megélénkült falak közé s azoknak a helyébe, akik elvégezték már tanulmányaikat, vagy akiket másfelé vezetett szülőik akaratára és a sors, új arcok új reményekkel s munkára kész elszántsággal foglalják el. Legyetek mindannyian atyáit szeretettel üdvözölve. Adjon Isten nektek jó egészséget, kitarító szorgalmat és munkakedvet az új évben s áldja meg minden munkátokat, amit az ő nevében kezdetek el, sikerrel és eredménnyel.

A viszontlátás első alkalmát használjuk fel arra, hogy elmélkedjünk *az életeszmenyről, az életideáról.*

A mi világhírű költőnknek, Petőfinek, *A négyökrös szekér* c. költeménye jut eszembe, mikor e kérdéstről gondolkodom. A költő egy társasággal négy ökrös szekéren utazik holdvilágos éjjel. A társaság tagjai énekelnek, beszélgetnek. A költő ábrándozva fordul Erzsikéhez:

Ne válasszunk magunknak csillagot? Miért?

„A csillag vissza fog vezetni majd
A mult időknek boldog emlékéhez,
Ha elszakaszt a sors egymástól minket.“

Én is azt kérdezem tőletek, kedves ifjú barátaim: Ne válasszunk magunknak csillagot? Nem azért, amiért a költő, hogy a mult boldog emlékeihez visszavezessen. Hiszen nektek még nincs multotok, csak boldog jelenetek

* Iskolai évet megnyitó beszéd.